

L'ECONOMIA VALENCIANA 40 ANYS DESPRÉS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE 1982

Via *Noves estratègies
per a la **via valenciana***

V Congrés d'Economia Valenciana

Comunitat Valenciana 2030

Ivie

**GENERALITAT
VALENCIANA**

L'ECONOMIA VALENCIANA 40 ANYS DESPRÉS DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE 1982

L'economia valenciana de 2022 és molt diferent de la de 1982, quan es va aprovar l'Estatut d'Autonomia. Ha doblat el seu volum de producció i experimentat molts altres canvis rellevants, derivats de l'evolució de l'entorn i de les transformacions que han tingut lloc a l'interior de la Comunitat. La capacitat de generar renda ha millorat al mateix temps que la població creixia des dels 3,7 milions inicials als 5 milions actuals. La renda per càpita ha millorat significativament, un 60%, però s'ha allunyat de la mitjana espanyola i europea. La causa d'això ha sigut que les millores de productivitat i els salaris que han aconseguit altres economies en aquest període històric han sigut més intenses, gràcies a la seua major competitivitat. El resultat és que hem progressat i, alhora, hem divergit dels territoris més pròspers. **Podem, doncs, celebrar l'aconseguit, però també hem de renovar la via valenciana per la qual assegurar una nova etapa de prosperitat duradora i més inclusiva.**

Quan es va aprovar l'Estatut, Espanya acabava de recuperar la democràcia i aspirava a superar el repte d'obtenir un creixement econòmic que oferira més oportunitats a tota la població que en el passat. La Comunitat Valenciana esperava comptar prompte junt amb un govern autònom eixit de les urnes, que contribuïra al fet que les valencianes i els valencians participaren del progrés col·lectiu junt amb la resta de ciutadans d'Espanya i aprofitar les seues singularitats per a obtenir aquests objectius.

Entre les seues capacitats, **la Comunitat comptava amb algunes fortaleeses de la via valenciana al desenvolupament econòmic al llarg del segle XX: una tradició agrícola i industrial important i una obertura a l'exterior molt dilatada, suportades totes dues per un esperit emprenedor més present que en altres llocs.** Aquests trets havien impulsat el diferencial de creixement valencià abans de les crisis del petroli dels anys setanta.

Però la preocupant combinació d'estancament amb inflació en la qual es van endinsar Espanya i la Comunitat Valenciana durant la transició política feia percebre que, també, existien febleses. Entre elles, la presència d'un reduït nombre de grans empreses amb capacitat tractora —agreujat pel tancament del projecte de la planta siderúrgica integral de Sagunt i la crisi d'altres empreses rellevants en sectors tradicionals al mateix temps que s'estrenava l'autonomia— i les insuficiències en nombroses infraestructures. Completava les mancances un desplegament dels serveis públics inferior al d'altres territoris, clarament insuficient per a exercir el paper d'estabilitzador social desitjable del sector públic en les economies que aposten per basar-se en el mercat i prosperar assumint riscos, a través de processos de destrucció creativa. Aquests trets havien impulsat el diferencial de creixement valencià abans de les crisis del petroli dels anys setanta.

Vist en perspectiva històrica, durant el llarg període transcorregut **des que es va aprovar l'Estatut, la societat i l'economia valen-**

ciana han canviat profundament i també ho ha fet l'entorn. Les condicions de vida dels valencians han millorat clarament, però al costat de les llums existeixen zones d'ombra que s'han accentuat en els últims quinze anys, un període del segle XXI en el qual el creixement ha sigut molt irregular, a causa de les importants crisis patides en un escenari molt més globalitzat. Aquesta acumulació de xocs exigeix noves i potents respostes que reforcen la confiança col·lectiva sobre les possibilitats valencianes de continuar prosperant i fer-ho sense que ningú quede enrere. Per a això, és necessari partir de diagnòstics realistes i aconseguir la cooperació social que facilita l'acció col·lectiva.

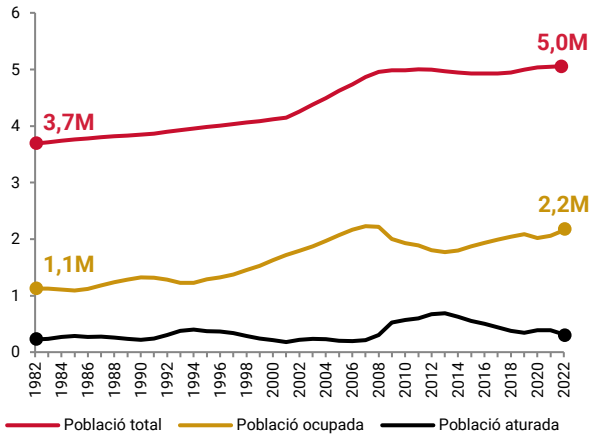
En les transformacions acumulades en els últims quaranta anys han sigut claus les contribucions dels actors privats i públics. El teixit productiu ha hagut de canviar molt la manera de competir en un escenari molt diferent de l'existent al principi i cada vegada més exigent. La nostra adaptació al mateix temps ha sigut dispar, amb fortaleeses en uns àmbits, però febleses en uns altres, amb sectors i empreses que destaquen i altres que passen dificultats o desapareixen. **Els canvis en l'economia han anat acompanyats d'una intensa transformació del sector públic, que ha crescut en dimensió de les seues polítiques i desplegament dels seus serveis,** fins a gestionar un volum de despeses productives i redistributives equivalent en 2022 al 50% del PIB.

En aquestes dècades la despesa pública s'ha descentralitzat àmpliament i les comunitats autònomes gestionen hui prop del 40% d'aquesta. L'Estatut va ser el punt de partida de la nostra aposta per l'autonomia des de mitjans dels anys huitanta del segle XX, **i ha posat en mans de la Generalitat Valenciana polítiques tan importants com la salut, l'educació, els serveis socials, bona part de les infraestructures o el foment del desenvolupament regional, realitzant despeses que s'aproximen al 20% del PIB.** A conseqüència d'això, les polítiques de la Generalitat s'han fet més rellevants i també la qualitat d'aquestes.

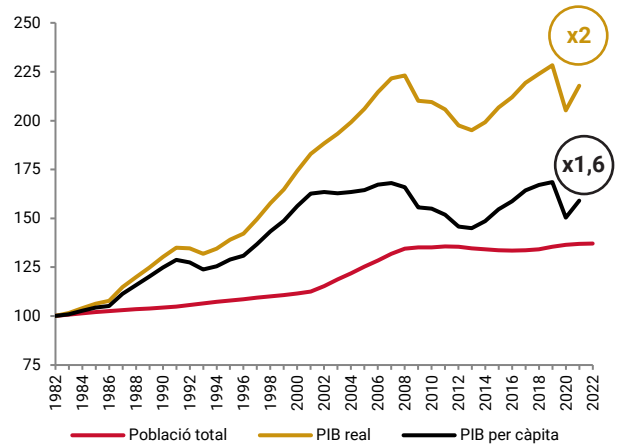
Després de l'aprovació de la Constitució de 1978 totes les administracions corresponsables del desenvolupament a Espanya d'un Estat de benestar modern de tall europeu han sigut claus per a anivellar les oportunitats de les persones i assimilar les importants transformacions econòmiques que han hagut d'encaixar tant a Espanya com a la Comunitat Valenciana. Primer va ser l'entrada a la UE, després la globalització i perturbacions tan greus com la Gran Recessió, la crisi de la COVID-19 o la guerra d'Ucraïna. Les etapes de creixement han portat prosperitat, i les crisis, destrucció d'ocupació i augment de la desigualtat, les conseqüències socials de la qual han sigut pal·liades, encara que no evitades, gràcies a les cada vegada més potents intervencions públiques. Per a finançar-les s'ha recorregut amb freqüència a l'endeutament amb una intensitat que fa perillar la sostenibilitat de les polítiques de benestar a mitjà termini. En el cas valencià aquest problema s'ha agreujat per l'infrafinançament patit per la Generalitat.

LA COMUNITAT VALENCIANA CREIX I ES TRANSFORMA

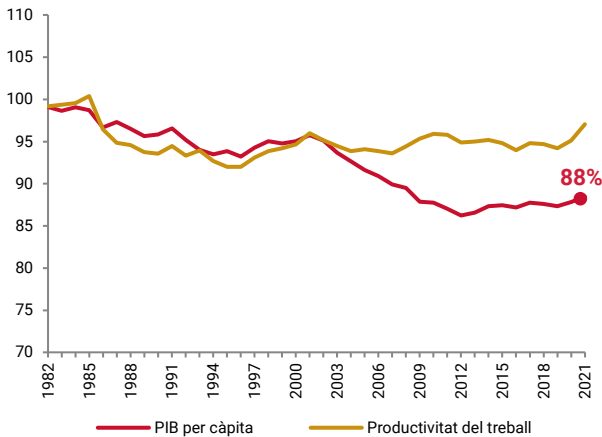
Població i mercat de treball. Comunitat Valenciana.
1982-2022 (milions de persones).

Població i renda. Comunitat Valenciana.
1982-2022 (1982=100).

PIB per càpita i productivitat del treball. Comunitat Valenciana.
1982-2021 (Espanya=100).

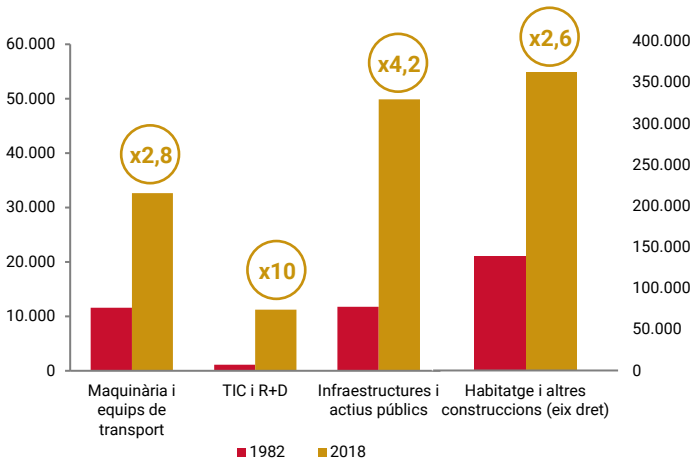

La Comunitat Valenciana ha crescut molt en aquests 40 anys en població, ocupació, actius productius i renda per habitant. El valor de la producció s'ha doblat en termes reals.

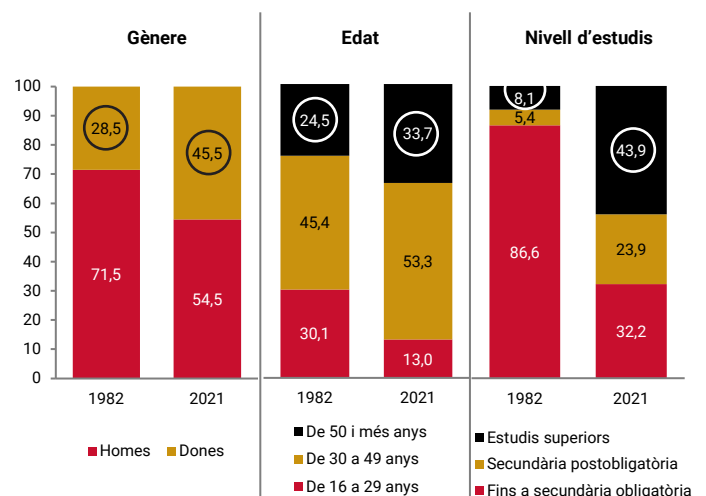
Malgrat els importants avanços en ocupació i ingressos, les altres regions també han millorat i la posició relativa valenciana en renda per càpita i productivitat per ocupat s'ha allunyat de la mitjana.

Algunes de les transformacions socioeconòmiques més rellevants són les millores formatives generalitzades, els substancials avanços educatius i laborals de la dona, i el progressiu envelliment de la població.

Estoc de capital net per tipus d'actiu. Comunitat Valenciana.
1982 i 2018 (milions d'euros de 2015).

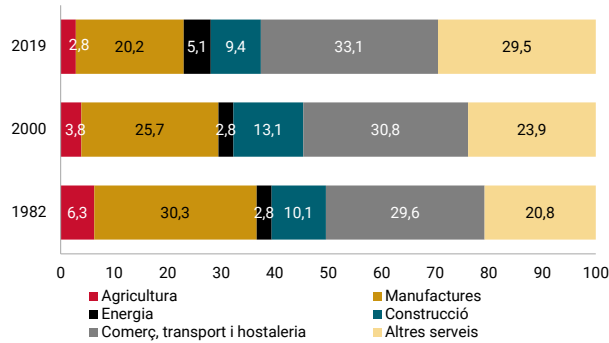
Composició de la població ocupada. Comunitat Valenciana.
1982-2021 (percentatge).

Font: INE, Ministeri d'Hisenda i Funció Pública i Fundació BBVA-Ivie.

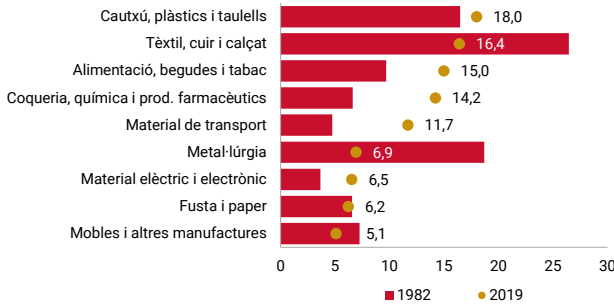
EL TEIXIT EMPRESARIAL ES REESTRUCTURA

Estructura de l'economia valenciana. Valor afegit brut.
1982, 2000 i 2019 (percentatge).

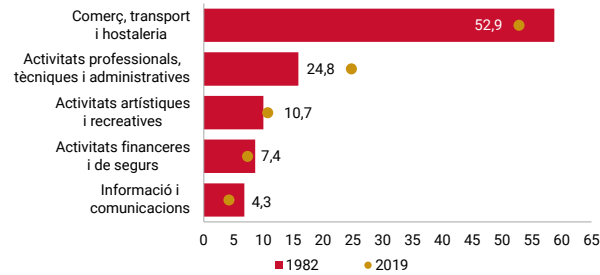

Composició de les manufactures i els serveis privats. Comunitat Valenciana. 1982 i 2019.

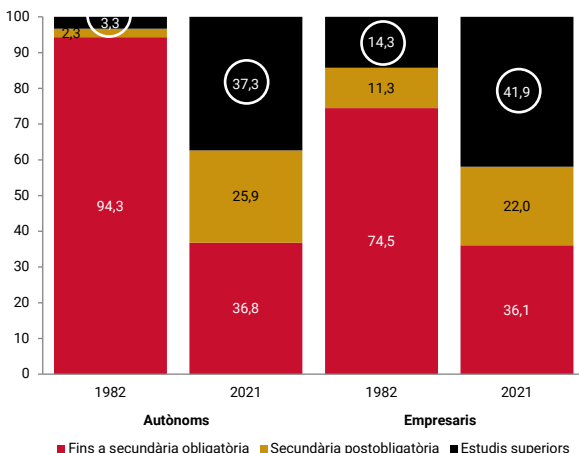
a) **Manufactures** (percentatge sobre VAB manufacturer)

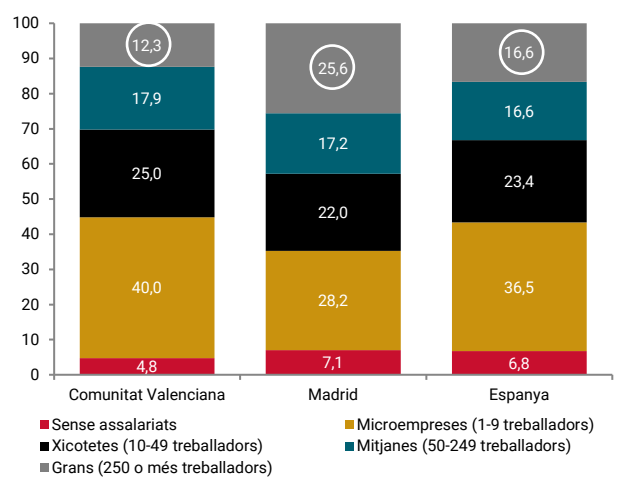
b) **Serveis** (percentatge sobre VAB serveis privats)

Nivell educatiu dels emprenedors valencians.
1982-2021 (percentatge).

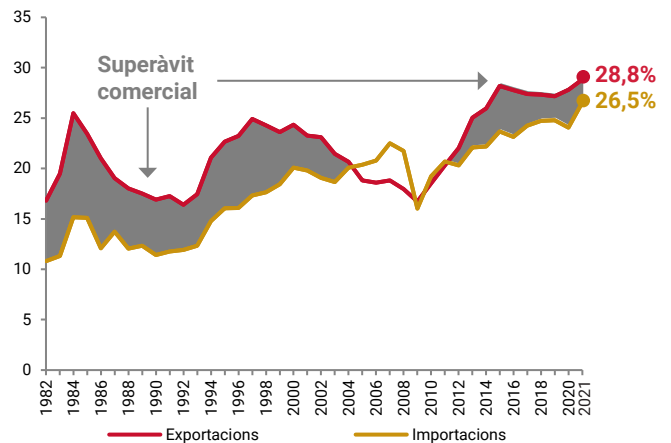
Distribució dels ocupats per grandària d'empresa.
2021 (percentatge).

La intensa transformació del teixit productiu ha reforçat els serveis i reduït el pes de l'agricultura i la indústria. Però les recomposicions a l'interior dels sectors han estat també rellevants, perdent pes les activitats tradicionals i guanyant-lo els sectors i les empreses amb una major intensitat tecnològica. Aquestes activitats sostenen hui la capacitat exportadora valenciana i el seu superàvit comercial.

En l'ocupació continuen predominant les microempreses i les pimes, però el nombre de grans companyies tractores va augmentant clarament, al mateix temps que millora amb força la qualificació dels emprenedors. Són canvis que han de contribuir a impulsar la productivitat valenciana amb més intensitat.

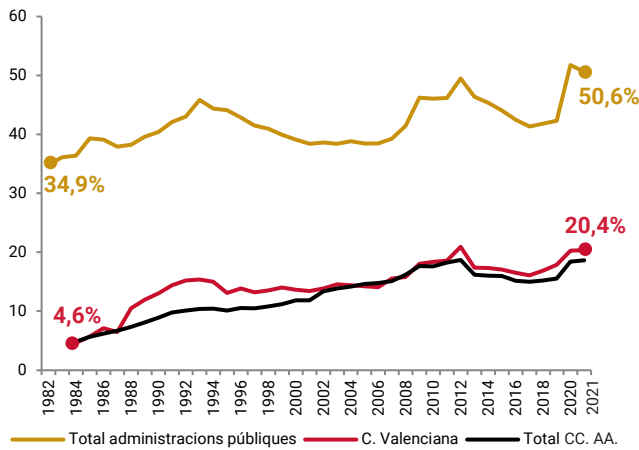
Comerç exterior. Comunitat Valenciana.
1982-2021 (percentatge del PIB).

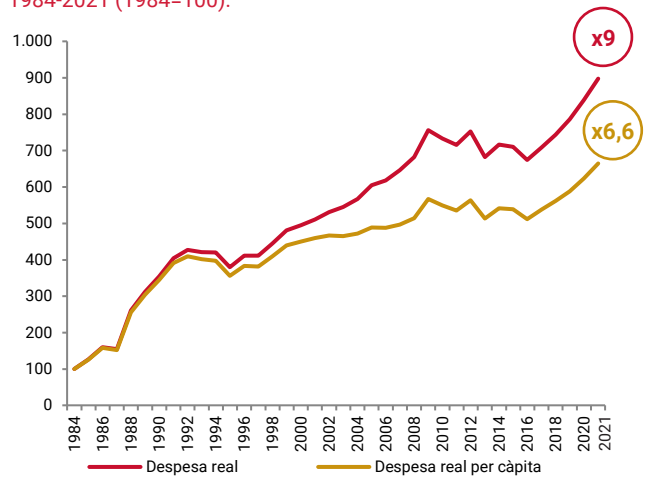
Font: INE, Ministeri d'Hisenda i Funció Pública i Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme.

DÈCADES DE DESPLEGAMENT DEL SECTOR PÚBLIC VALENCIÀ

Despesa pública. Comunitat Valenciana i Espanya.
1982-2021 (percentatge del PIB).

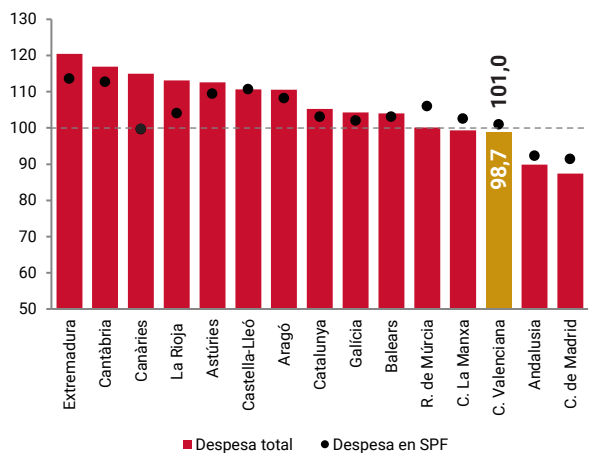
Despesa pública. Generalitat Valenciana.
1984-2021 (1984=100).

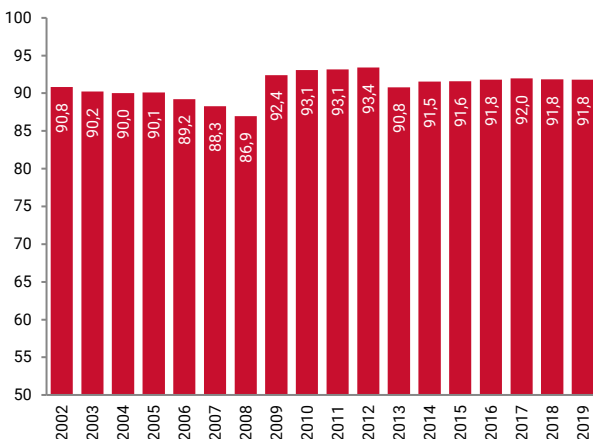
La despesa pública autonòmica ha crescut amb força per a assumir les competències i millorar els serveis, augmentant a un ritme similar al del PIB i mantenint tendencialment un pes bastant estable en aquest. El seu comportament a l'alça en les crisis es deu al paper estabilitzador dels serveis i transferències públiques.

La Comunitat Valenciana gasta per habitant com la mitjana de les CC. AA., però ingressa menys, la qual cosa es tradueix en dèficits permanents i en un volum de deute creixent. La situació és financerament insostenible sense una reforma en profunditat del sistema de finançament que causa el problema.

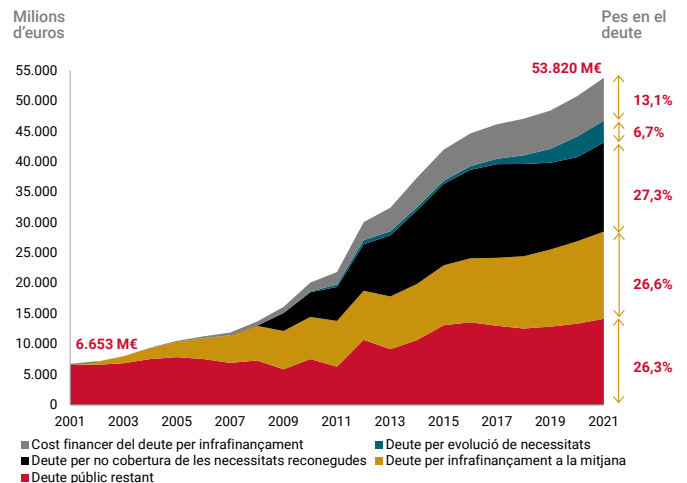
Despesa pública regional per habitant. Comparació regional.
2019 (Despesa mitjana de les CC. AA. de Règim Comú = 100).

Ingressos per habitant del Sistema de Finançament Autòmic. Comunitat Valenciana. 2002-2019.
(Ingrés mitjà de les CC. AA. de Règim Comú = 100).

Components del deute autonòmic. Comunitat Valenciana. 2001-2021.

L'informe *La economía valenciana 40 años después del Estatut d'Autonomia de 1982* fa un balanç de les moltes transformacions que han tingut lloc. Al mateix temps que mostra les febleses, fortaleeses, oportunitats i amenaces, presenta els grans desafiaments als quals s'enfronta la Comunitat Valenciana. **Perquè la seua economia siga capaç d'oferir bases sòlides per a una nova etapa de desenvolupament durador, financera i mediambientalment sostenible i socialment inclusiu, serà necessari apostar per idees innovadores i iniciatives reformadores, tant públiques com privades, i secundar-se en amplis acords socials que contribuïsquen a compartir riscos a curt termini per a aconseguir prosperar junts.**

El repàs de la trajectòria de l'economia valenciana durant els quaranta anys transcorreguts des que es va aprovar l'Estatut mostra que, **encara que existeixen similituds entre els problemes actuals i alguns dels existents en els huitanta, les diferències són abismals: el món és molt diferent, els nostres recursos de tota mena molt més abundants i el nostre nivell de desenvolupament també.** Els desafiaments no són per això menors, però són diferents i també els instruments amb els quals comptem per a enfrontar-nos a ells.

Les fortaleeses valencianes en aquest moment són majors, no obstant això, la competència és molt dura. **La nostra població i la nostra economia són molt més grans, es genera més ocupació i més qualificada, el nostre nivell de capitalització és molt superior i la composició dels nostres actius més productiva. Per arribar fins ací hem viscut una profunda transformació del teixit productiu:** s'ha reduït el pes de l'agricultura i les manufactures, la construcció ha tingut alts i baixos i ha augmentat el dels serveis, tant privats com públics. Aquesta recomposició dels sectors ha arribat a l'interior de la indústria -amb pèrdua d'ocupació en les manufactures tradicionals i reforç d'activitats d'intensitat tecnològica mitjana-alta-, i dels serveis, amb reforç de les activitats professionals i tecnològiques més intensives en capital humà.

El teixit empresarial, malgrat continuar sent majoritàriament de pimes i microempreses, genera ara molta més ocupació qualificada i la gestió s'ha professionalitzat en bona part, gràcies a una major formació d'empresaris, directius i autònoms. Tenim centenars de grans empreses i un bon nombre d'elles superen els mil treballadors, desplegant una potència d'arrossegament de pimes i microempreses notable.

Tots aquests avanços no són, malgrat tot, suficients perquè la nostra competitivitat i productivitat siguen excel·lents. La raó és que la velocitat dels canvis és molt intensa, impulsada sense parar per un progrés tecnològic que generem menys i assimilem més lentament que altres economies. La matriu d'aquests canvis en les últimes dècades està en les tecnologies digitals i, en combinació amb elles, una profunda incorporació del coneixement a totes les activitats. L'aprofitament d'aquests recursos es reflecteix en l'avanç de la inversió en intangibles enfront dels actius físics, i la transformació de les organitzacions per a generar valor. A pesar que hui el nostre capital humà és molt més abundant, no l'aprofitem per complet i part del talent que formem no és captat i retinut en el teixit productiu i institucional valencià.

Un dels **tres grans reptes** als quals s'enfronta l'economia valenciana és **fer majoritari un teixit productiu i un sector públic recolzats en els actius que es basen en el coneixement: el capital humà i tecnològic.** Hem d'avançar més ràpidament cap a ell i ara podem fer-ho millor mitjançant els recursos que ens ofereix la UE per a la

transició digital. Però sobretot hem d'aconseguir que empenyen en aquesta direcció, amb la seua visió i decisions, els emprenedors i els governants valencians, captant talent per a modernitzar les empreses i les organitzacions públiques. És per aquesta via de desenvolupament endogen intel·ligent per la qual han d'arribar la millora de l'eficiència i la productivitat, una major capacitat d'atraure inversions, la generació de més i millor ocupació i la solució del problema de l'elevada desocupació, sobretot en els joves menys qualificats.

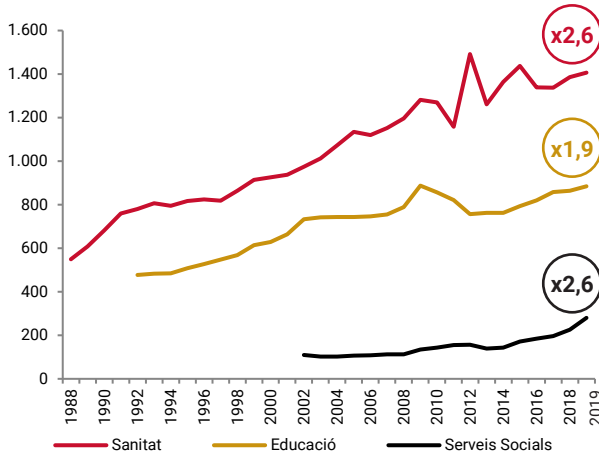
El segon gran repte és la sostenibilitat mediambiental del desenvolupament valencià. Una de les principals lliçons d'aquests anys és que la transició energètica és urgent i les transformacions que requereix tenen costos. Però cal assumir-les perquè majors seran els riscos de perturbacions greus del creixement a mitjà termini si no s'aborden els canvis. La pandèmia i la guerra d'Ucraïna ens han ensenyat el perill d'haver d'enfrontar-se a perturbacions disruptives sense la prevenció adequada. No hi ha dubte que la Comunitat Valenciana es troba més ben posicionada davant un escenari basat en el desenvolupament d'energies renovables que fòssils. Però per a fer efectives aquestes oportunitats fa falta participar en el desenvolupament de les tecnologies adequades, atraure inversions en les quals els avanços tecnològics ja són viables i gestionar la regulació de les activitats de manera eficaç. Es necessita també fer passos per al desplegament d'una economia circular, capaç de promoure el reaprofitament dels recursos i reduir els impactes sobre el medi ambient de les nostres activitats.

El tercer gran repte és que, atés que les economies de mercat prosperen de manera irregular, patint crisi i generant guanyadors i perdedors en els avanços, el desenvolupament valencià ofereixca oportunitats a tots. Si el desenvolupament no és inclusiu, la inestabilitat social serà una amenaça per a aquest. Una de les bones notícies d'aquestes dècades és que la Comunitat Valenciana compta ara amb institucions de l'Estat de benestar que quan es va aprovar l'Estatut no existien. Ara estan desenvolupades i permeten gestionar ambicioses polítiques d'anivellament de les oportunitats i ingressos de les famílies, i oferir serveis educatius, sanitaris i socials a tota la població. Però els resultats d'aquestes polítiques són millorables des de la triple perspectiva de l'eficàcia, l'eficiència i l'equitat, i la seua sostenibilitat financera no està garantida, per la qual cosa en tots aquests àmbits existeixen desafiaments per a les institucions, i, en particular, per a la Generalitat.

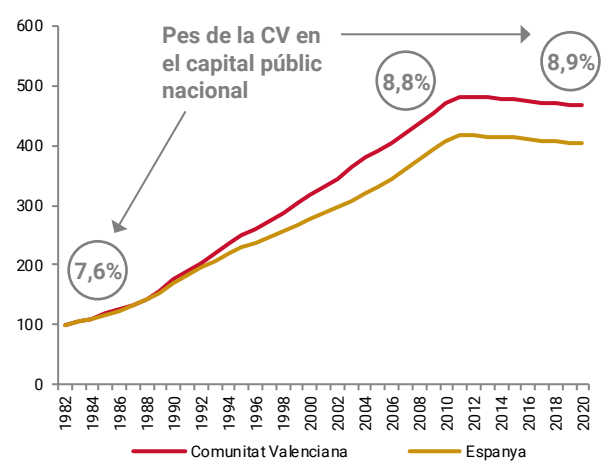
Desplegar un patró de creixement intel·ligent, sostenible i inclusiu han de ser els objectius de la nova via valenciana cap al progrés. I els instruments d'aquest, els seus pilars, una acumulació d'actius diversos on se sostenen els seus avanços les societats econòmicament més dinàmiques i socialment més equilibrades: la inversió en educació, recerca, tecnologia i innovació; la qualitat de les organitzacions privades i públiques per a aprofitar els recursos que utilitzen; el capital que representa la confiança en la gent i les institucions, perquè facilita el diàleg social i la cooperació en les actuacions col·lectives; i l'anivellament de les oportunitats perquè limita l'efecte social corrosiu de la desigualtat injustificada.

UN ESTAT DE BENESTAR DESENVOLUPAT

Despesa en sanitat, educació i serveis socials.
Comunitat Valenciana. 1988-2019 (euros de 2015 per càpita).

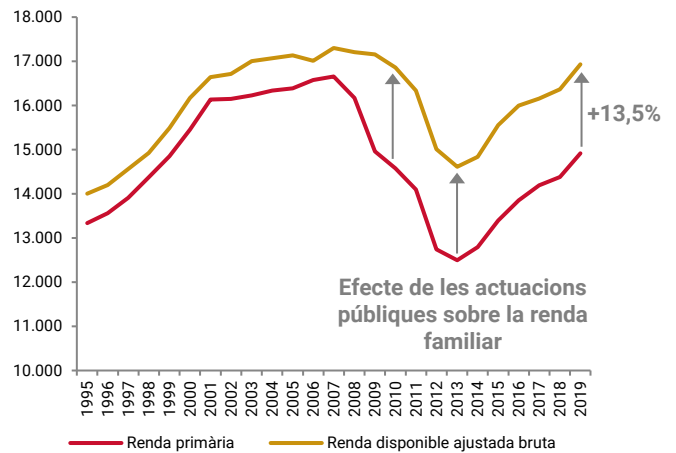
Evolució de l'estoc de capital públic real.
1982-2020 (1982=100).

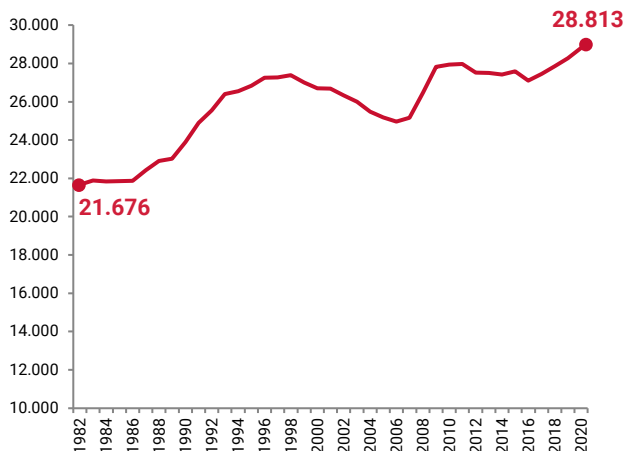
El desenvolupament d'un Estat de benestar europeu és una de les grans transformacions esdevingudes des que es va aprovar l'Estatut. La despesa per habitant en sanitat, educació i serveis socials ha crescut amb força i també les dotacions d'infraestructures i equips públics, encara que la Comunitat segueix amb mancances en aquest terreny.

Les prestacions de l'Estat de benestar han protegit els valencians de part de les greus oscil·lacions patides per l'ocupació i els salaris en les últimes crisis. També promouen la mobilitat social mitjançant l'accés a l'educació, sobretot a la universitària.

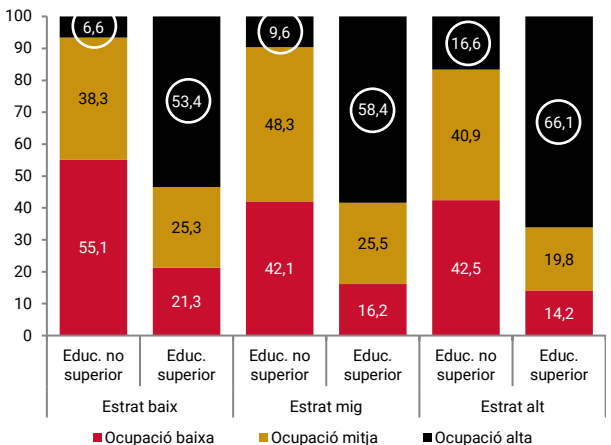
Renda de mercat i renda disponible ajustada.
Comunitat Valenciana. 1995-2019 (euros de 2016 per càpita).

Salari mitjà dels treballadors per compte d'un altre.
Comunitat Valenciana. 1982-2020 (euros de 2015).

Mobilitat social de la població. Ocupació per estrat social d'origen i nivell d'estudis. Comunitat Valenciana. 2019 (percentatge).

ÍNDIX DE L'INFORME

1. UNA PANORÀMICA DE LES TRANSFORMACIONS
2. CANVIS EN ELS FACTORS DE CREIXEMENT ECONÒMIC
3. L'EVOLUCIÓ DE L'ESTRUCTURA EMPRESARIAL
4. LES RELACIONS AMB L'EXTERIOR
5. EL PAPER DEL SECTOR PÚBLIC
6. ESTAT DE BENESTAR I DESIGUALTAT
7. PRINCIPALS MISSATGES I REPTES

EQUIP DEL PROJECTE

Francisco Pérez (*Universitat de València i Ivie*)
Matilde Mas (*Universitat de València i Ivie*)
Javier Quesada (*Fundación Premios Rei Jaume I i Ivie*)
Ernest Reig (*Universitat de València i Ivie*)

Juan Pérez (*Ivie*)
Carlos Albert (*Universitat de València i Ivie*)
Silvia Mollá (*Ivie*)
Juan Carlos Robledo (*Ivie*)

EQUIP DE DISSENY I EDICIÓ

Maricruz Ballesteros (*Ivie*)
Belén Miravalles (*Ivie*)
Alicia Raya (*Ivie*)

GENERALITAT
VALENCIANA

Ivie